

notlar ve dereceleri anlatılmakta, diplomaların (mezuniyet ruûsu) dereceleri, hazırlanış ve verililiyle ilgili prosedürle nizamnâmenin uygulanmasından şeyhülislâmlık makamının sorumlu olacağı belirtilmektedir.

Nizamnâme'ye 12 Şevval 1332'de (3 Eylül 1914) yapılan on maddelik ilâvede Medresetü'l-kudât bünyesinde şer'î mahkemelerin tahrirat ve idarî işlerinde görevlendirilmek için memur yetiştirmek üzere gündüzlü özel bir sınıfın açılması hükme bağlanmaktadır. Burada söz konusu sınıf için kabul edilecek adaylarda aranan şartlar, giriş imtihanında sorumlu oldukları konular, imtihan şekli, devam durumları belirlenmektedir. Talebeler dersler dışında şer'î mahkemelerde ve ilmiye bürolarında (kalemler) staj yapacaklar, uygulamada başarılı olanlar durumlarını kalem âmirlerinden alacakları belgelerle ispat edeceklerdi. Bu özel sınıfta okunan dersler ferâiz ve vesâyâ, sakk-i şer'î, nikâh, talâk, ahkâm-ı evkâf, defter-i kassâm, usûl-i muhâkeme-i şer'iyye, ma'lûmât-ı kânûniyye, kitâbet, hesap ve hüsn-i hatt-ı ta'lik idi. Medresetü'l-kudât için ayrıca yedi maddelik bir iç tüzük hazırlanmıştır. Birinci bölümde giriş imtihanları, ikinci bölümde öğretim, hâtimede ise sınıf imtihanları etraflıca ele alınmıştır (a.g.e., s. 683-686).

İlmiye Salnâmesi'nde Muallimhâne-i Nüvvâb'dan başlayarak 1332'ye (1914) kadar Medresetü'l-kudât'ta önce müdürlük yapanların, ardından 1272-1332 (1856-1914) yılları arasında mezun

olanların adları, memleketleri, mezuniyet dereceleri ve son bulundukları görevler bir liste halinde verilmiştir. Buna göre yirmi iki kişinin müdürlük yaptığı ve 900'ün üzerinde mezun verildiği, mezunların şehir ve kaza kadılık ve nâibliği başta olmak üzere mahkeme reisliği ve üyeliği, dava vekilliği, adliye memurluğu yaptıkları ve zamanla fetvahâne müsevidliği, i'lâmât-ı şer'iyye müdürlüğü, Medresetü'l-kudât müdürlüğü, dersiâmlık, hatta şeyhülislâmlık makamlarına (Abdurrahman Nesîb Efendi) kadar yükseldikleri dikkati çekmektedir.

Medresetü'l-kudât'ta okutulan kitap ve dersler şunlardır: *Mecelle*, *Dürrer*, sakk-i şer'î, ferâiz, tatbikât-ı şer'iyye, defter-i kassâm, ahkâm-ı evkâf, arazi kanunu, kara ve deniz ticareti kanunları, icra, ceza, usûl-i muhâkeme-i hukûkiyye, usûl-i muhâkemat-ı cezâiyye ve sulh, hukuk-ceza ve ticaret tatbikatı, tanzîm-i i'lâmât-ı hukûkiyye ve cezâiyye, medhal-i ilm-i hukûk, hukûk-ı düvel, hukûk-ı idâre, iktisat, kitâbet-i resmîyye, hüsn-i hatt-ı ta'lik.

Bu dersler haftada on sekizer saat olmak üzere dört yıla yayılmıştır. İlk üç ders dört yıl boyunca, diğer dersler ise belirli sınıflarda okutulmaktaydı. Müfredat programında Türkçe ve Arapça sarf, nahiv, tarih-coğrafya, kelâm, akaid vb. derslere yer verilmemesinin sebebi, bu derslerle ilgili soruların giriş imtihanında adaylara sorulması dolayısıyla talebenin söz konusu dersleri öğrenmiş olarak medreseye kabul edilmesi ve hukuk formasyonunun bu temel bilgilere dayanmış olması esasına bağlanmaktadır. Ayrıca müfredat programı genel olarak değerlendirildiğinde mektebin hukuk formasyonu için gerekli belli başlı dersleri içerdiği görülmektedir. Dört yıl boyunca *Dürrer*'in beşer saat, *Mecelle*'nin üçer saat okutulması, buradaki hukukun esas olarak İslamî temele dayalı olduğuna işaret etmektedir. Talebelerin çeşitli kanun ve hukuk dersleriyle hukukun belli başlı alanlarında bilgi sahibi oldukları, ayrıca tatbikat ve kitâbet dersleriyle mezunların pratik hayata hazırlandığı görülmektedir.

Bir medreseden ziyade mektep sisteminde teşkil edilen ve hukuk açısından yeterli sayılabilecek bir programa sahip olan bu hukuk kurumu II. Meşrutiyet döneminin diğer kurumları gibi uzun ömürlü olmamış, Osmanlı Devleti'nin tasfiyesi ve Cumhuriyet'in ilânının ardından hukuk alanındaki değişiklikler sebebiyle kapatılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Devhatü'l-meşâyih, s. 132; *İlmiye Salnâmesi*, s. 674-736; *Türkiye Maarif Tarihi*, I, 157-159; *Uzunçarşılı, İlmiye Teşkilâtı*, s. 268-270; *Pakalın*, II, 440-441.

MEHMET İPŞİRLİ

MEDRESETÜ'n-NÜVVÂB

(مدرسة النوّاب)

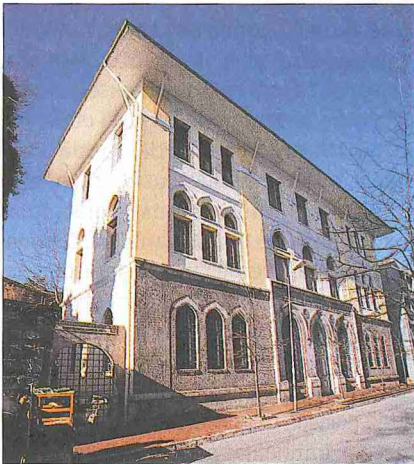
Bağımsızlık sonrası

Bulgaristan'da müslümanların
dinî eğitim ve ihtiyaçlarını
karşılama amacıyla kurulan müessesese.

1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nin ardından geçen zaman içinde Bulgaristan 1908'de bağımsızlığını elde etmiş, bu tarihten itibaren Bulgaristan müslümanları, kendi dinî ve içtimai ihtiyaçlarını artık İstanbul'a bağlı olarak sürdüremeyceklerini anlamışlardı. Bu sırada Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında 6-19 Nisan 1909'da imzalanan İstanbul Protokolü ve bu protokol esas alınarak 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Muahedenâmesi'nin ikinci ek protokolünün 7. maddesi gereğince nüvvâb (müftü veya müftü vekili) yetiştirmek üzere dinî bir okulun açılması kararlaştırıldı (Vedat S. Ahmed, s. 21-22). Ancak I. Dünya Savaşı dolayısıyla bu karar uzun süre uygulanamadı. Dönemin Bulgaristan çarı tarafından 23 Mayıs 1919'da onaylanan ve 26 Haziran 1919 tarihli *Hükümet Ceridesi*'nde yayımlanan Bulgaristan Müslümanları Müessesât-ı Diniyye İdare ve Teşkilâtı Nizamnâmesi'nin ilgili maddelerine göre kurulması planlanan okulun malî kaynakları tesbit edilerek önemli bir adım atılmış oldu. Önce beş yıllık tâlî kısmının açılmasına karar verildikten sonra Medresetü'n-nüvvâb'ın Nizamnâme-i Esâsî Program ve Dâhilî Tâlimatnâmesi'nin hazırlanması için Başmüftü Süleyman Fâik Efendi'nin 12 Haziran 1920 tarihli emir-nâmesi gereğince bir komisyon oluşturuldu. Bu komisyonun hazırladığı nizamnâme kabul edilerek yürürlüğe kondu (*Bulgaristan Müslümanları Müessesât-ı Diniyye İdare ve Teşkilâtı Nizamnâmesi*, s. 3).

Anlaşmalarda adı geçen Medresetü'n-nüvvâb'ın bir benzeri Süleymaniye Medresesi'ne bağlı olarak 1854'te İstanbul'da açılan Muallimhâne-i Nüvvâb olup 1885'te ismi Mekteb-i Nüvvâb, 1908'de Mekteb-i Kudât, 1909'dan itibaren Medresetü'l-kudât olarak değiştirilmiştir. Şumnu'da Şerif Halil Paşa Camii (Tombul Camii) Külliyesi'nde ve civarında açılacak olan Medresetü'n-nüvvâb'da, komisyon-

Medresetü'l-kudât - Süleymaniye / İstanbul

da yer alanların çoğunluğunun eğitimci olması dolayısıyla din derslerinden çok fen derslerine ağırlık veren bir program izlendi. Çünkü komisyonun asıl hedefi, kurulacak müessesenin adı Medresetü'n-nüvvâb olmakla birlikte müftü veya müftü nâibi yetiştirmekten ziyade âcil ihtiyaçları karşılamaya yönelik öğretmen yetiştirmektir. Medresetü'n-nüvvâb'ın programıyla ilgili bu gelişmeler bölgede uzun yıllar devam eden fıkri tartışmaların temelini oluşturmuş (Hatiboğlu, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, IV/14 [2002], s. 71), nihayet eğitim görmüş çok az sayıdaki insanın üç gruba ayrılmasına sebep olmuştur. Bunlardan ilki çağın bilgileriyle donanmış din âlimi yetiştirmeyi hedefliyordu (Kivâmüddin, s. 2). Bu kurum on iki yıl sürecek olan rüşdî, tâlî ve âlî şeklinde üç kademeli bir medrese olacaktı. İkinci grubu teşkil eden ıslahatçı ve ittihatçılar Medresetü'n-nüvvâb'ın mevcut haliyle tesisi için çaba gösteriyordu. Üçüncü gruptakiler ise din eğitimine tamamen karşı olan Batılılaşma yanlısı gazetecilerden oluşmaktaydı.

Bu tartışmalar arasında 1922-1923 öğretim yılında Medresetü'n-nüvvâb'ın tâlî kısmı açıldı. Esasen birbirinden farklı gibi görünen bu üç eğilimden birinci ve üçüncü gruptakilerin talepleri de Medresetü'n-nüvvâb'ın açık kaldığı değişik dönemlerde kısmen gerçekleşti. Öte yandan okulun açılışından kısa bir süre sonra 5 Şubat 1923 tarihinde öğrenciler arasındaki iş birliğini arttırmak, kardeşlik duygularını geliştirmek, kütüphane kurmak ve konferanslar düzenlemek üzere öğrenciler tarafından Müsterşidler Cemiyeti adıyla bir dernek kuruldu ve amacına uy-

gun olarak Medresetü'n-nüvvâb'ın tarihi boyunca çok aktif rol oynadı. Gerek ılımlı ıslahatçı ve ittihatçıların müfredata yön vermesi, gerekse adı geçen öğrenci derneğinin gayretleriyle okul Bulgaristan müslümanlarının dinî ıslahat çabalarının da odağı haline geldi. Bu zihni yapılanmada Muhammed Abduh'un talebelerinden olan Yûsuf Ziyâeddin Ezherî'nin rolü büyüktür (bk. Hatiboğlu, *Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*, s. 353-354).

Medresetü'n-nüvvâb'ın rüşdiye mezunlarına yönelik olan müfredat programı modern eğitim kurumlarına uygun biçimde hazırlanmıştı. Kur'an, Arapça, Farsça, fıkıh, kelâm, ahlâk, İslâm tarihi gibi derslerin yanında müfredatın büyük kısmını matematik, botanik, coğrafya, Bulgarca, Bulgaristan tarihi, umumi tarih, Türk edebiyatı, hüsn-i hat, resim, tabii bilimler, kozmoloji, kimya, fenn-i tadrîs ve terbiye gibi dersler oluşturuyordu. 1933 yılında tâlî kısmına lise statüsü verilirince ayrıca pedagoji, jeoloji, beden eğitimi, el işleri ve mûsiki dersleri ilâve edildi. Medresetü'n-nüvvâb'ın 18 Ekim 1930'da açılan üç yıllık âlî kısmında ise fıkıh, usûl-i fıkıh, Mecelle, usûl-i muhâkemât-ı şer'iyye, medhal-i ilm-i hukûk, hukûk-ı düvel, ferâiz, ahkâm-ı evkâf, ilm-i iktisat, hukûk-ı idâre derslerinin yer aldığı bir eğitim verilmekteydi (Keskiöğlu, s. 87).

Bulgar Komünist Partisi'nin 9 Eylül 1944 tarihinde gerçekleştirdiği ihtilâlden kısa bir süre sonra Bulgaristan Türk Azınlığı Konferansı'nda Medresetü'n-nüvvâb'ın bir Türk lisesine çevrilmesi, Bulgar liseleriyle eşit haklara sahip olması, âlî kısmının da Yüksek Pedagoji Enstitüsü'ne dönüştürülmesi teklif edilmişti (Vedat S. Ahmed, s. 37). Bu süreçle birlikte millî duyguların dinî hissiyatla çatıştığı şeklindeki bir algılama sonucu okulun dinî niteliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar başlatıldı ve sadece sembolik olarak Kur'an ve Arapça dersiyle muâmelât-ı dîniyye dersi bırakıldı. 1945-1946 öğretim yılında eğitim süresi beş yıldan dört yıla indirildi. İdareciler ve bazı hocalar görevden uzaklaştırıldı. Ayrıca ilk defa Medresetü'n-nüvvâb'a kız öğrenci kaydedildi (Ertürk – Eminoğlu, s. 44). 1949 yılında din dersleri kaldırıldı ve okul Nazım Hikmet Türk Lisesi adını aldı.

Medresetü'n-nüvvâb'dan mezun olanlar müftü, müftü vekili, imam ve şer'iyye mahkemelerinde kâtip olabiliyordu. Ayrıca öğrenciler, Bulgaristan Türkleri'nin din hizmetlerini ifa etmek üzere rama-

zan aylarında müslümanların bulunduğu bölgelere giderek halkı irşad ederlerdi. Bu sayede bir yandan tecrübelerini arttırırken bir yandan da kendilerinin ve okullarının ihtiyaçları için yardım toplarlardı.

Kurumun âlî kısmının ilk mezunlarını vermesiyle müftülük görevine sadece bu kısımdan tayin yapılması kararlaştırıldı. Okul ilk mezunlarını 1925-1926 öğretim döneminde vermesine rağmen mezunlara öğretmenlik haklarının tanınması çok uzun zaman aldı ve bu süreçten itibaren Batılılaşma yanlılarının yoğun ısrarları ile Medresetü'n-nüvvâb'ın üçüncü sınıftan itibaren pedagoji ve ilâhiyat şeklinde iki bölüme ayrılması gündeme getirildi. Neticede 28 Haziran 1933 tarihinde Medresetü'n-nüvvâb mezunlarına öğretmenlik hakkı verildi. Bu hakkı elde etmek için 1927'de başlayan talebe boykotları bir gelenek haline aldı ve daha sonra da okulun kapandığı 1950 yılına kadar değişik vesilelerle devam etti (Keskiöğlu, s. 88-91). Medresetü'n-nüvvâb'ın tâlî kısmından 1947'de kapatılınca kadar 676, âlî kısmından 1945 yılındaki son dönem dahil toplam on dönemde altmış yedi kişi mezun oldu.

Medresetü'n-nüvvâb'da okutulacak ders kitaplarının bulunmayışı sürekli problem olmuş, özellikle ilk yıllardaki imkânsızlıklar dolayısıyla klasik kaynaklardan tahrir edilen dersler zamanla kitap haline getirilmiştir. Yûsuf Ziyâeddin Ezherî'nin yazdığı tefsir, hadis, hadis usulü, fıkıh, kelâm, İslâm tarihi ve âdâba dair eserler ihtiyacı büyük ölçüde karşılamıştır. Ayrıca Şerif Halil Paşa Kütüphanesi'ndeki Arapça, Farsça ve Türkçe eserler de kitap ihtiyacını karşılamada yardımcı olmuştur. Medresetü'n-nüvvâb'da son zamanlar hariç ezber yerine tahlile ve müzakereye dayalı bir eğitim sistemi benimsenmiştir.

Açık kaldığı yirmi yedi yıllık süre boyunca Medresetü'n-nüvvâb'da sırasıyla Emrullah Efendi, Yûsuf Ziyâeddin Ezherî, Ahmed Hasan (Davudoğlu), liseye dönüştürüldükten sonra da Beytullah Şişman müdürlük yaptı. Kapatıldığı döneme kadar aralıksız hocalık yapan Yûsuf Ziyâeddin Ezherî ve Süleyman Sırrı'nın da aralarında bulunduğu otuz altı hocadan üçü Bulgar, altısı Türkiyeli, diğerleri de Bulgaristan Türkü idi. Hocalardan onu Medresetü'n-nüvvâb'ın âlî kısmından mezun olmuştu. Yine bunların önemli bir kısmı Medresetü'n-nüvvâb'dan mezun olmuş kişilerdi. 1950 yıllarında yaşanan tehcir

Medresetü'n-nüvvâb

olayları dolayısıyla Ahmet Davudoğlu, Osman Kesioğlu, Hâfız Nazif Konuk, İsmail Ezherli, Osman Kılıç, Halil Ali Osman Aydoğdu'nun da içlerinde yer aldığı hocaların önemli bir kısmı Türkiye'ye göç ederek çeşitli kurumlarda hizmet etti (Ertürk – Eminoğlu, s. 47).

Medresetü'n-nüvvâb 1950 yılından itibaren fiilen kapalı olmasına rağmen orada hocalık yapanlar veya mezun olanların hizmetleri gerek Türkiye'de gerekse Bulgaristan'da 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir. Bu dönemde biri Şumnu'daki Medresetü'n-nüvvâb'ın binasında olmak üzere açılan üç imam hatip lisesi ve Sofya'da kurulan Yüksek İslâm Enstitüsü, Medresetü'n-nüvvâb'ın tâlî ve âlî kısımları gibi Bulgaristan müslümanlarının din görevlisi ve din âlimi ihtiyacını karşılamak üzere faaliyet göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kıvâmüddin [Burslan], *Ta'dil*, Şumnu 1339/1923, s. 2-6; *Bulgaristan Müslümanları Müessesât-ı Diniyye İdare ve Teşkilâtı Nizamname-si*, Sofya 1924, s. 3; Osman Kesioğlu, *Bulgaristan'da Türkler*, Ankara 1985, s. 83-95; Bilal N. Şimşir, *Bulgaristan Türkleri: 1878-1985*, Ankara 1986, s. 63-65; Osman Kılıç, *Kader Kurbanı*, Ankara 1989, s. 80-81, 89-90; Haşim Ertürk – Rasim Eminoğlu, *Bulgaristan'da Türk-İslâm Eğitim ve Kültür Müesseseleri ve Medresetü'n-Nüvvâb*, İstanbul 1993, s. 32, 42-44, 47-48; Vedat S. Ahmed, *Medresetü'n-Nüvvâb ve Eğitim Sistemi* (lisans tezi, 2000), Bulgaristan Başmüftülüğü Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü, s. 21-24, 32-44, 46-63; İbrahim Hatiboğlu, "XX. Yüzyılın İlk Yarısında Bulgaristan Müslümanları Arasında İstikrar Arayışları: XX. Yüzyılın İlk Yarısına Eleştirel Bir Bakış", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, IV/14, İstanbul 2002, s. 71; *Medeniyet*, sy. 1-375, Filibe 1933 – Sofya 1943, tür.yer., Ahmed Hikmet, "Açık Söz", a.e., sy. 14, Sofya 1934, s. 3; a.mlf., "Bulgaristan Müslümanlarının Vaziyeti", a.e., sy. 59 (1935), s. 3; Sadi Bayram – Hayreddin Ersal, "Bulgaristan'da Müftü Yardımcısı Yetiştiren Bir Vakıf Kuruluşu: Nüvvâp", *VD*, XX (1988), s. 415-419.

İBRAHİM HATİBOĞLU

MEDYEN (مدین)

Hız. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavmin ve bu kavmin yaşadığı yerin adı.

Medyen kelimesinin menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Hız. Şuayb'ın ve gönderildiği kavmin Arap, dolayısıyla bu kavmin adı olan Medyen'in "ikamet etmek" anlamındaki müddün veya

"hükmetmek" mânasındaki dîn kökünden türemiş Arapça bir kelime olduğu ileri sürüldüğü gibi Arapça olmadığı da ifade edilmektedir (*Lisânü'l-ʿArab*, "mdn" md.; Mevhub b. Ahmed el-Cevâlîki, s. 326; Jeffery, s. 260; M. Beyyûmî Mehran, s. 193).

Kitâb-ı Mukaddes'e göre Medyen (İbrâ-nice'de Midyan / Midian, Tevrat'ın Yunanca tercümesinde Madian / Madiam) öncelikle bir şahıs adı olup Hız. İbrâhim'in üçüncü eşi Keturah'tan olan dördüncü oğlunun (Tekvîn, 25/2; I. Târihler, 1/32), aynı zamanda bu kişinin soyundan gelen ve Midyânîler (Midyanim, Madianites) denilen halkın ve onların yaşadığı bölgenin adıdır. Tevrat'ta, Hız. İbrâhim ve Keturah'ın üçüncü çocuklarının adı olan Medân'ın Medyen'in farklı yazılmış şekli olup ikisinin aynı kişi olduğu da ileri sürülmüştür (DB, IV/1, s. 531; IDB, III, 318); Medân aynı zamanda Arapça'da bir put adıdır (*Lisânü'l-ʿArab*, "mdn" md.; Cevâd Ali, VI, 282). Diğer taraftan kelimenin Mısır'daki bir yer veya kabilenin adından türediği de söylenmektedir (Reşîd Sâlim en-Nâdûrî, II, 71).

Kur'an'da Hız. Şuayb ve Mûsâ kıssaları dolayısıyla on yerde geçen Medyen kelimesi, Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği (el-A'râf 7/85; Hûd 11/84; el-Ankebût 29/36) ve Hız. Mûsâ'nın Mısır'dan çıktıktan sonra evlenip yıllarca aralarında kaldığı kavmin yaşadığı (Tâhâ 20/40; el-Kasas 28/22-28) bölgeyi ifade etmekte, bu kavimden de Ashâb-ı Medyen (et-Tevbe 9/70; el-Hac 22/44) ve Ashâb-ı l-Eyke (el-Hicr 15/78; eş-Şuarâ 26/176; Sâd 38/13; Kâf 50/14) diye bahsedilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgiye göre Medyen halkına mensup olan ve bu halka peygamber olarak gönderilen Hız. Şuayb kavmini çok tanrıçılıktan uzaklaştırıp Allah'a tapmaya çağırmış; ölçü ve tartıda, alışverişte haksızlık yapmak, ülkede bozgunculuk çıkarmak, tehditlerini Allah'ın yolundan alıkoymak gibi tutum ve davranışlara son vermelerini istemiştir (el-A'râf 7/85-86; Hûd 11/84-87). Ancak kavminin önde gelenleri Şuayb'ı yalancılıkla itham etmiş, isteklerine karşı çıkmış, ona inananları tehdit etmiş, kendisini ve ümmetini ülkeden sürme tehdidinde bulunmuştur. Bunun üzerine Şuayb onlara ilâhî azabın geleceğini bildirmiş, nitekim şiddetli deprem ve korkunç bir gürültü onları helâk etmiştir (el-A'râf 7/85-92; Hûd 11/84-95).

Yine Kur'an'da Hız. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavimden Eyke halkı diye de söz edilmektedir (eş-Şuarâ 26/176-189). Eyke kelimesinin "sedir ağacı,

sık ve bol ağaçlıklı yer" anlamına geldiği, kelimenin Leyke şeklinde de okunduğu, bu takdirde şehrin adı olduğu (*Lisânü'l-ʿArab*, "eyk" md.), Medyen halkına çok ağaçlı bir bölgede yaşadıkları için bu adın verildiği de ifade edilmektedir (Âlûsî, XIV, 75; Ahmed Cemâl el-Ömerî, s. 259). Bölgede araştırmalar yapan Alois Musil, Vâdilebyaz'ın alt tarafının çalılıklarla kaplı olduğunu söylemektedir (*E²* [Fr.], V, 1146). Diğer taraftan Ashâb-ı Medyen (Ehl-i Medyen) ve Ashâb-ı l-Eyke'nin Kur'an'da anlatılan vasıfları birbirine uymaktadır; Hız. Şuayb'ın bu kavme tebliği de Medyen halkına olan tebliğinin aynıdır (eş-Şuarâ 26/177-183). Ancak bazı müfessirler, Kur'an'da Şuayb'dan Medyenliler'in kardeşi diye söz edilirken Eykeliler hakkında böyle bir nitelemenin bulunmadığını dikkate alarak bunların iki ayrı kavim olduğunu ileri sürmüşlerdir (İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-azîm*, III, 346).

Kur'an-ı Kerim'de Medyen halkının deprem, sarsıntı veya gürültü ile, Eyke halkının ise "gölge günü"nü azabı ile (gündüzü karartan korkunç kasırga) cezalandırıldığı belirtilmektedir (el-A'râf 7/91; Hûd 11/94; eş-Şuarâ 26/189; el-Ankebût 29/37). Eyke halkı Şuayb'dan eğer doğru söylüyorsa gökten üzerlerine azap indirmesini istemiş, bunun üzerine gölge gününün azabı gelmiştir (eş-Şuarâ 26/187-189). Ashâb-ı Medyen ile Ashâb-ı l-Eyke'yi aynı kavim sayanlar, bulutların ateş ve azap getirmesiyle şiddetli bir gürültü ve yer sarsıntısının peşpeşe geldiğini belirtmektedir (Ahmed Cemal el-Ömerî, s. 272). Medyen halkı da aynı volkanik bölgede daha önce yaşayan Semûd ve Lût kavimleri gibi volkanik bir patlamanın getirdiği gürültü ve sarsıntı ile helâk edilmiş olmalıdır.

Eski Ahid'e göre Medyen, Mısır ve Ken'an ile ticaret yollarını elinde tutan yerleşik ve göçebe kabilelerin hâkimiyetindey-

